

Kapitalizmden sosyalizme geçişin genel teorisini Bulgaristan örneğinde inceleyeceğimi daha önce belirtmiştim, buna Romanya'nın da katılması gerekiyor.

30 yıl önce 1989 yılının Aralık ayının sonlarında Romanya'da karı-koca Çavuşeskular kısa bir yargılamanın ardından kurşuna dizildiler. Romanya'nın da incelenmesi gerektiğini düşünmemiştim ama gerekliymiş. Marksistler arasındaki az gelişmiş tiplerin Çavuşesku'nun devrilmesini "CIA darbesi" olarak görmesine önce "30 yıl sonra bile geriliğin bu kadarı da olur mu?" diye yaklaştım, sonra Bulgaristan'ın aksine Romanya'da o dönemle ilgili ne kadar az inceleme olduğu dikkatimi çekti. Bu iki komşu ülkenin birbirlerinden çok farklı olmaları mümkün değildir. Zaten reel sosyalist ülkelerde komünist parti iktidarlarının devrilmesi ve sosyalizmin tarihe karışması konusunda bütün ülkeler için geçerli genel bir teori bulunuyor ve doğal olarak ülkelere göre farklılıklar da ortaya çıkıyor.

Romanya'nın bu dönemi hakkında bilginin az olmasına karşılık bu ülkedeki sosyalizmden kapitalizme geçiş de genel teoriye uyuyor: ülkede kapitalizmi kuranlar komünist partisinden çıkıyorlar. Buna karşılık Romanya'da başka reel sosyalist ülkede bulunmayan özellikler de var.

Başka ülkelerde büyük rejim değişikliği önemli bir çatışma gerçekleşmeden yaşandı. SSCB'de bağımsızlık isteyen Baltık ülkelerinde kitleye ateş açıldı, ek olarak bu ülkede ömrü kısa süren askeri bir darbe de oldu ama dünyanın altında birini kaplayan SSCB için bunlar büyük olaylar sayılmaz.

Romanya'da ise böyle olmadı. Boyutları bilinmeyen ama kısa süren bir iç savaş yaşandı, konu üzerinde araştırma yapılmadığı için kaç kişinin öldüğü bile bilinmiyor. En az birkaç yüz kişi, muhtemelen daha fazla...

Olaylar Macar azınlığın bulunduğu Temeşvar kentindeki gösterilerle başlıyor. Romanya çok uluslu bir ülke ve Macar azınlık burada yıllardan beri baskı altındadır. Olaylar yayılıyor. Çavuşesku o sırada başka bir ülkeyi ziyaret ediyor, döndüğünde Romanya Komünist Partisi kongresi ardından saray balkonundan yaptığı konuşma dinleyici kitlesi tarafından yuhalanıyor,

gösteriler yayılıyor. Karı-koca helikopterle kaçıyorlar ama yakalanıyorlar. Öldürülmelerinin ardından çatışmalar bir süre devam ediyor.

Romanya reel sosyalist ülkeler arasında iktidar değişikliğinin kanlı olduğu tek ülkedir. Başka hiçbir ülkede bu düzeyde iç çatışma yaşanmıyor. Demokratik Almanya Cumhuriyeti, Macaristan ve Çekoslovakya'da neredeyse hiç çatışma olmuyor. Polonya'daki gelişmeyi bir dönem sıkıyönetim ilan ederek durdurmaya çalışıyorlar ama olmuyor. Bulgaristan'da da önemli bir çatışma olmuyor.

Bütün reel sosyalist ülkelerde iktidar değiştikten sonra devri sabık yaşanmaz. Geçmişte yapılan kötülüklerden söz edilir ama kimse de yargılanmaz. Bazı kişiler "günah keçisi" olur, o kadar...

Bulgaristan Komünist Partisi'nde 40 yıl genel sekreter olan Todor Jivkov önemli bir örnektir. Yolsuzluk yaptığı nedeniyle yargılanmış, hapse atılmış ve orada ölmüştür. Jivkov yolsuzluk yaptıysa eğer, bunu herhalde tek başına yapmamıştı. Nitekim BKP'nin iktidarı kaybetmesinin ardından ülke iki mafya grubu arasında bölünecek ve bu grupların başında da ülkenin iki eski başbakanı yer alacaktır. Bu tür grupların kısa sürede oluşamayacağını, BKP iktidarı döneminde açık olarak olmasa da faaliyet gösterdiklerini belirtmek gerekir.

Romanya'nın durumu biraz değişiktir. Çatışmalarda Çavuşesku'ya bağlı güvenlik örgütü Securitas'ın da mutlaka payı vardır.

Belirttiğim gibi Romanya ile ilgili pek inceleme bulunmuyor. Kitabın esasını genel teorinin yanı sıra Bulgaristan örneği oluşturacak olmakla birlikte, Romanya ile ilgili olarak da bilgi bulabildiğim oranda bu ülkenin farklılığının kaynaklarını açıklamaya çalışacağım.

Şu sıra alanında standart eser sayılan Thomas Kunze'nin **Nikolae Ceauşesku –Eine Biographie** - kitabını okuyorum. Kitap önemli bir bilgi kaynağı, ek olarak 1989 sonrasında Romanya'da yaşanan değişimle ilgili kaynaklar daha fazladır. Romanya genel kurala uyuyor, eski komünistler yeni rejimde de –kapitalizm- ön plandadır.

Kunze kitabının üçüncü baskısına yazdığı önsözde önemli bir soru soruyor: Romanya'da Çavuşescu dönemini yaşamış tarihçiler bulunduğu halde neden kimse Çavuşescu biyografisi yazmadı?

Bu biyografi 20 yıl RKP Genel Sekreteri olan kişinin hayatının yanı sıra doğal olarak ülke tarihini de anlatacaktır.

Cevabı son derece açıklayıcı ve ülkemiz sosyalist hareketinin kendi geçmişiyle zor ilişkisini de aydınlatıcı özelliktedir:

“Komünist rejim tarihinin çalışılması çok kişi için kendi hayatının da acıyla dolu değerlendirilmesi anlamına gelir.”

Bu bağlamda bir örgütün tarihinin anlatılması, o örgütte yer alan ve sorumluluk taşımış kişilerin kendi tarihlerini de anlatmaları demektir ve kötü yenilmiş örgütlerin tarihlerinde hele de yaklaşık 30 yıllık dönemin anlatılması hiç kolay değildir.

Bulgaristan ve Romanya tarihi için Almanca kaynağın en fazla olduğu dildir. Bulgar tarihçi ve sosyologlarının 1989 sonrasında yazdıkları kısa sürede Almancaya çevriliyor, Romence'de de olsaydı mutlaka o da çevrilirdi ama bulunmuyor demek ki... Yine de bu bölge için yayınlanan özel dergiler var, bunlarda daha fazla bilgi bulunduğunu sanıyorum.

Romanya'da yıllardan beri yaşayan Alman azınlık bulunduğu gibi Almanya Hitler döneminden beri Doğu Avrupa'yı arka bahçesi olarak görür. Burada yayınlanan her önemli inceleme kısa sürede Almancaya çevrilir.

Bu kitabın yazılması tahminimden daha zor olacak anlaşılır...